

грати... Але не можна просто грати сценічно, зовні. Є якийсь приводний ремінь, що повинен з'єднувати із цією грою вашу прекрасну особистість... Я зробився справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити "іди сюди" з 15-20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури, голосу [5: 142]". І в іншому місці: "Постановка голосу, міміка, вміння встати, вміння сісти – все це дуже й дуже важливо для педагога".

Але всьому потрібно вчитися й вчитися, завжди пам'ятаючи, що вчитель – це людина, навічно викликана до дошки!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Байк Л. Г. Проблема общения педагога с учащимися в свете идей зарубежной коммуникативной педагогики / Л. Г. Байк, Т. С. Кошманова // Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке учителя. – Полтава, 1991. – 384 с.
2. Карнеги Дейл. Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей / Дейл Карнеги; [пер. с англ. Ф. П. Красавина]. – К.: Наукова думка, 1989. – 215 с.
3. Кузьмина Н. В. Психологическая структура деятельности учителя / Н. В. Кузьмина, Н. В. Кухарев. – Гомель: Изд. Гомельского ун-та, 1976 – 57с.
4. Макаренко А. С. Общие проблемы педагогики / А. С. Макаренко // Изб. произв. в 3-х томах. – Т. 3. – С. 142.
5. Основы педагогического мастерства: [учебн. пособие для пед. спец. учебн. заведений] / И. А. Зязюн, И. Ф. Кривонос, Н. Н. Тарасевич и др.; под ред. И. А. Зязюна. – М.: Просвещение, 1989. 302 с.

Барбина Е.С.

МАСТЕРСТВО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБЩЕНИЯ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

В статье рассматриваются вопросы мастерства педагогического общения как профессионально-этического феномена.

Ключевые слова: мастерство, педагогическое общение, коммуникативные способности.

Barbina E.S.

MASTERY OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION AS PROFESSIONAL AND ETHICAL PHENOMENON

This article discusses the pedagogical skills of communication as a professional and ethical phenomenon.

Key words: skill, pedagogical communication, communicative capabilities.

УДК 378

Гедвілло О.І., Знамеровська Н.П.

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ

У зв'язку із новими напрямками розвитку освітніх технологій, розвиток творчих здібностей студентів виходить на новий рівень. І саме залучення студентів до художньо-конструкторської діяльності відповідного рівня дозволить майбутнім фахівцям вирішувати виробничі проблеми творчо, на науковій основі.

Ключові слова: естетика, художньо-конструкторські здібності, естетична освіченість, дизайн, конструкторські задачі.

Вступ. Естетика сьогодні пронизує фактично всі сфери життя всіх країн. Вона стала неодмінним компонентом масової та елітарної культури і її вважають творчістю майбутнього. Педагоги небезпідставно вважають, що пасивне споживання породжує

пасивного споживача, який не вміє оволодіти всім багатством символічного та інструментального змісту навколишнього предметного світу. У контексті розбудови незалежної держави нагальною стає проблема розвитку естетичної культури та врахування цієї реалії у системі вітчизняної освіти. Особливістю вітчизняної художньої педагогіки є майже повна відсутність фактора майбутнього. У школі учнів частіше ознайомлюють з мистецтвом минулого, щонайменше – сучасного. Але якщо суспільство ставить перед художньою освітою завдання забезпечення національної творчої функції, то в навчанні повинен бути присутній прогностичний елемент, тобто знайомство з напрямками художньої діяльності, які більше виражають цю ідею. Саме естетика, вводячи в художню сферу новий досвід, здійснюючи переоцінку цінностей і ставлячи нові проблеми, дозволяє вирішити це питання. Вона дає змогу розкрити складну взаємодію мистецтва і техніки, формувати естетичне ставлення до дійсності. Тому метою даної статті є пошук шляхів розвитку художньо-конструкторських здібностей студентів.

Проектна діяльність має здатність спрямовувати естетичні прагнення, здібності дітей в реальність, що їх оточує. Інтегрований характер проектної діяльності, комплексний підхід до вирішення проблем дозволяє забезпечити зв'язок як між різними видами художньої діяльності, так і між різними дисциплінами.

Естетична освіченість стане важливим аспектом взаємодії “людина – навколишнє середовище”, оскільки у формуванні останнього споживач орієнтується на свої потреби і смаки. Таким чином, освіченість у галузі естетики стала сьогодні важливим елементом культури людини [2].

Ознайомлення з цим видом художньої діяльності повинно проходити в шкільному віці, на стадії формування естетичних потреб та смаків. Розробляючи систему виховання студентів засобами естетики, важливо враховувати зарубіжний досвід, зокрема Японії, для якої є характерним виховувати відчуття спілкування на рівні “людина і річ”, “людина й оточення”; Великої Британії, де ставлять завдання “створення оточення, що дає індивіду можливість відкрити дещо в собі самому, проявляти свої задатки, усвідомлюючи значимість власних і чужих ідей, упевнитися в можливості здійснювати вплив на оточення” [4].

Експеримент у естетиці на відміну від експерименту в інших галузях художньої творчості, таких, як живопис чи скульптура, фотографія або кінематограф, частіше націлений на розробку не стільки речей, скільки формальних або функціональних принципів, “напівфабрикатів”, ідей, речей. Коли проектується модель нової галузі творчості, то паралельно цьому процесу ведуться пошуки профілю нового спеціаліста.

Проблема естетизації техніки та оточуючого середовища має велике значення на етапі економічних перетворень, що відбуваються у нашому суспільстві. Освіта також не може стояти осторонь від вирішення цієї проблеми.

Поняття “дизайн” з'явилося у нашому житті не дуже давно. Це слово в перекладі з англійської означає –креслення, малюнок, проект. Визначення дизайну було прийнято на конгресі Міжнародної ради організації по дизайну (художньому конструюванню) – ИКСИД, яка створена була в 1957 році. Основна мета цієї організації – сприяти розвитку дизайну в усьому світі [2].

Під дизайном розуміють творчу діяльність, мета якої – визначення формальних якостей виробів. Дизайн намагається охопити всі аспекти оточуючого людину середовища. Тобто, дизайн – це специфічна творча діяльність з проектування виробів, оточуючих людину протягом життя.

Велике значення має дизайн в естетичному вихованні підростаючого покоління. Тому залучення студентів до вирішення художньо-конструкторських задач допоможе розв'язати проблему підготовки майбутніх художників – конструкторів, дизайнерів. Формування та розвиток художньо-конструкторських здібностей є одним із важливих напрямків естетичного виховання підростаючого покоління.

Задачі, питання та практичні завдання – це ефективний дидактичний засіб, який активізує творчу діяльність студентів, особливо якщо вони є проблемними і коли у їх змісті закладені певні протиріччя, доступні для вирішення студентам.

Головну увагу роботи зі студентами слід приділити рішенням творчих задач, як важливі межі та вузлові частини процесу формування художньо-конструкторських знань і вмінь.

Для того, щоб процес навчання рішенням творчих задач був найбільш вдалим, важлива не стільки послідовність етапів їх рішення, скільки зміст та правильна організація в процесі діяльності на кожному з них. При цьому слід звернути увагу на складний взаємозв'язок і самостійну значимість різнорідних творчих і нетворчих видів діяльності студентів.

Разом з тим дуже важливо підсилювати роль практичного компонента в структурі художньо-конструкторської діяльності студентів. Це може бути досягнуто таким чином: практична діяльність в процесі рішення задач може бути різною за складністю, а її роль в загальній структурі діяльності не може бути зведена тільки до реалізації вже запланованого плану рішення конструктивно-технологічної задачі.

Рішення різних задач творчого характеру розглядається як основний метод творчої діяльності студентів. При цьому в той час, як зростає загальноосвітня і технічна культура студентів, задачі повинні ускладнюватися.

Розвиток художньо-конструкторських знань і вмінь протікає головним чином у процесі постановки і рішення задач. На сучасному етапі рішення задач розглядається методистами як активний метод навчання не тільки в предметах природничо-математичного циклу, а й в гуманітарних дисциплінах.

Поняття “задача” розглядається в різних аспектах, так як задача є одним з основних загальнонаукових понять яке широко використовується в багатьох галузях знань. Необхідно погодитись з поглядом на задачу як на один із засобів, за допомогою якого в студентів формуються вкрай необхідні кожному вміння застосовувати придбані знання на практиці. Задачі відіграють значну роль у процесі підвищення ефективності як викладання загальноосвітніх предметів та трудового навчання, так і позакласних занять по техніці. Вони дозволяють економити час за рахунок максимального скорочення тривалості опитувань, сприяють застосуванню математичних знань і конструктивних методів у процесі засвоєння навчального матеріалу, а також надають об'єктивні кількісні показники відповідної підготовки студентів.

Говорячи про технічні задачі, маємо на увазі лише ті задачі, які використовують в системі занять з метою підвищення ефективності технічної творчості та розвитку художньо-конструкторських знань і вмінь студентів.

У практиці роботи застосовуються такі групи задач: задача-питання, задача-мета, яка задається в конкретних умовах, задача-проблема, котру необхідно вирішити, задача – знакова модель проблемної ситуації, задача – задана ситуація, задача – технічне протиріччя (творча задача).

Узагальнено задачу та її протиріччя можна представити таким чином: задача – це мета, співвіднесена з умовами діяльності студентів, з ситуацією. Процес рішення задачі є особливим типом творчої діяльності.

Для формування в студентів художньо-конструкторських знань і вмінь комплекс технічних задач слід розбити на групи. Основою класифікації може бути ведучий метод рішення даного виду задач. Крім цього, в методичному аспекті часто групують задачі за цільовим призначенням. На основі загальної мети застосування задач – засвоєння знань студентами – відокремлюють задачі, які залежно від характеру діяльності можуть обумовлювати репродуктивний або творчий тип пізнавальної діяльності студентів.

Задачі можна також поділити на пізнавальні, практичні і творчі. Ознакою пізнавальної задачі є невизначеність результату при більш-менш відомих засобах його досягнення. Ознакою практичної задачі є відомий заздалегідь заданий результат при невідомому засобі його досягнення. Поєднання ж невідомих засобів з невідомістю результату характеризує

творчу задачу, яка потребує від студентів не тільки міцного засвоєння знань і вмінь, але і кмітливості і винахідливості.

Залежно від підготовленості студентів до конкретного рівня творчої діяльності, задачі можна розбити на такі групи:

1. Задачі на узагальнення і конкретизацію.

Цінність цих задач полягає в тому, що є можливість сформувати систему художньо-конструкторських знань і вмінь.

2. Задачі на конструювання, доконструювання та переконструювання технічних пристроїв.

3. Задачі, розв'язок яких базується на вмінні встановлювати причинно-наслідкові залежності між різними технічними явищами й процесами.

4. Задачі, рішення яких базується на вмінні оперувати просторовими образами, співвідношеннями і залежностями.

Найбільш розповсюдженими виявились технічні задачі першої та другої груп, розв'язок яких потребує мінімум творчих елементів.

На заняттях з технічної творчості в якості ведучого методу розвитку творчих здібностей студентів використовується систематичний розв'язок технічних задач трьох груп – технологічних, конструкторських, організаційних. У технологічних задачах визначаються режими та технології різних видів обробки матеріалів або складання виробів. Це можуть бути задачі на пояснення процесу формоутворення або складання, на розробку технологічного процесу, на удосконалення технологічного процесу. Розв'язок задач цієї групи потребує від студентів встановлення причинно-наслідкових зв'язків між різними технічними системами і протіканнями технологічного процесу, вибір найбільш раціональних його варіантів відповідно до конкретних умов.

Аналізуючи множину творчих задач, можна відмітити три ступені їх складності.

До першого ступеню складності відносяться задачі, які не потребують для свого рішення нових елементів, які змінюють принцип конструкції або технологічного процесу, що викликають необхідність появи нового способу комбінування знань та вмінь в конкретних умовах.

Технічні задачі другого ступеню складності характеризуються тим, що в процесі їх розв'язку принцип конструкції, послідовність технологічного процесу не змінюються при введенні нових елементів, а вдосконалюються завдяки використанню нового раціонального способу комбінування систем, методів та прийомів.

До третього ступеню складності відносяться технічні задачі, для рішення яких необхідно визначити новий вид конструкції, змінити існуючі або використовувати новий технологічний процес, свідомо та цілеспрямовано застосовувати новий спосіб комбінування знань, умінь та вільно використовувати евристичні методи та прийоми.

Як свідчить практика, при складанні технічних задач та завдань необхідно враховувати складність технічних задач, яка повинна відповідати рівню творчої підготовки студентів. Ступінь технічного насичення задачі не повинна перевищувати рівень знань студентів. Крім того, необхідно враховувати, що основна мета рішення технічних задач – розвивати технічне мислення студентів та відбір матеріалу технічних задач повинен відповідати поетапному аналізу вивчених питань. Задачі повинні бути сформовані так, щоб при їх рішенні студенти мали можливість оперувати всіма накопиченими знаннями в різноманітних нестандартних ситуаціях [3].

Формування необхідних художньо-конструкторських умінь та навичок відбувається в тому випадку, якщо у визначеній системі вирішувати задачі на обговорення готових конструкцій, конструювання з готових деталей, вузлів і та ін., на переконструювання, конструювання за призначеними технічними умовами і особистім задумом. Велике значення для навчання конструювання мають задачі на обговорення готових конструкцій деталей, виробів, механізмів і машин, проведення їх естетичного аналізу. Найбільш доцільно їх вирішувати на початковому етапі навчання художньому конструюванню. Однак вони

можуть виявитись корисними на всіх етапах навчання; навіть для професіонального конструктора. Метода їх використання полягає в наступному. Добирається система конструктивних елементів з явно вираженим призначенням, функціональністю, технологічністю, простотою. Кожен з виділених елементів дидактично обробляється і пропонується студентам у вигляді питання, задачі або практичного завдання.

Кращою формою рішення задачі на обговорення конструкції визначена колективна. Студенти пропонують свої ідеї, обговорюють їх, приймають або не приймають їх, тобто ведуть пошук рішення.

Викладач спрямовує діяльність студентів, керуючись при цьому отриманням максимальної користі для них в освітньому, виховному та розвивальному аспектах.

Особливо ефективні ці задачі для розвитку вмінь художнього конструювання і таких операцій мислення як порівняння і протиставлення.

Велике значення для підготовки до художньо-конструкторської діяльності мають задачі проблемного типу. При вирішенні цих задач передбачається вчити студентів раціонально використовувати арсенал технічних прийомів, який є в майстерні для розв'язку конкретної задачі. Методика розв'язування цих задач полягає у наступному: пропонується задача у вигляді графічного зображення, на якому дано технічний пристрій з пропущеними деталями і механізмами, які виконують певні функції. Вимагається підібрати з числа заданих механізмів такі, які забезпечили б виконання функцій, що вимагаються від пристрою технічним завданням [6].

Ці задачі можуть бути різної складності. Але поєднує їх те, що вони спрямовані на формування вмінь та навичок з комбінування. Особливий інтерес серед творчих художньо-конструкторських задач мають задачі на, до та переконструювання. Правильно підібрана система задач на доконструювання забезпечує розвиток в учня вміння вирішувати багато різних уособлених конструкторських задач різної складності. Як правило, при створенні більшості реальних конструкцій приходиться приймати технічні рішення, які знаходяться в складних взаємовідносинах. Студентам в початковий період навчання це зробити важко. Спочатку їх треба навчити вирішувати уособлені задачі, потім кількість зв'язків завдяки підбору відповідних задач необхідно розширювати. Задачі на переконструювання характерні тим, що в процесі їх вирішення необхідно внести в технічний пристрій конструктивні зміни. Це може бути пов'язано з заміною конструктивного матеріалу окремих деталей, перетворенням функцій окремих вузлів або всього пристрою, зміною режимів його роботи. Характерним для цих задач є те, що вони пробуджують учня до прийому перших раціоналізаторських кроків, а саме: дій, спрямованих на покращення конструкції, виробу, зниження її матеріалоемності, підвищення економності.

Методика рішення творчих задач визначається характерними особливостями кожного типу задач, а також їх змістом, дидактичним призначенням, підготовкою студентів. Але послідовність рішення для більшості задач в основному одна і та ж: засвоєння задачі, аналіз її змісту, знаходження способів рішення, обговорення його та реалізація їх в практичній діяльності [5].

Рішення конструкторських задач починається з засвоєння задачі. Основу багатьох задач складають вимоги, які ставлять до виробу, що конструюється. На ці вимоги і повинна бути звернена увага студентів. Так як у студентів не завжди в достатній мірі розвинена довільна уява, вимоги до конструкції треба коротенько записати на дошці, а якщо в них є нові для студентів поняття або величини, то їх треба пояснити, запитати чи все зрозуміло, та запитати декілька студентів, щоб вони повторили всі умови задачі. Треба переконатися, чи всі студенти зрозуміли умову задачі правильно, і тоді можна переходити до її аналізу та рішення [5].

Суттєвим впливом на аналіз конструкторських задач та їх рішення є те, що в цих задачах недостає тих або інших даних. Студенти знаходять недостатні дані та приступають до вирішення задачі. Важливо, щоб в цьому пошуку студенти в максимальній мірі виходили з досвіду та придбаних знань. Доповнивши задачу недостатніми відомостями, треба

сконцентрувати увагу студентів на всій задачі шляхом співставлення невідомого з кожним відомим та з усіма в цілому. Рішення може бути тут же знайдено.

Знайдене рішення необхідно обговорити, щоб усі студенти усвідомили, чому це рішення найбільш краще. Але переходити відразу до обговорення знайденого рішення (конструкції) доцільно тоді, коли воно є єдиним і до того ж є правильним. Якщо запропонований варіант далекий від ідеалу, то треба утриматись від обговорення, поки не буде запропонований більш кращий. Тим більш не треба обговорювати перший з варіантів рішення, так як результат не завжди наочний, запропонована конструкція зображується графічно у вигляді рисунку, ескізу, креслення, а наочність змінить напрямок пошуку – орієнтуючи їх на внесення удосконалень у запропоновану конструкцію, а не знаходження нової, що в більшій мірі задовольняла б вимогу задачі. Тому при рішенні багатоваріантних задач треба спрямувати пошук студентів на знаходження всіх можливих рішень, а після переходити до їх обговорення.

Обговорення рішень багатоваріантних задач має свої особливості. Воно обумовлене віковими межами в рівні розвитку в студентів просторової уяви. Через це їм важко зіставляти в уяві без опори на наочне, одночасно, всі запропоновані варіанти конструкції, щоб встановити переваги і недоліки та вибрати найліпший з них. Тому треба, обирати для даного заняття ту чи іншу багатоваріантну задачу заздалегідь, виготовивши всі варіанти її рішення. Якщо він не зробить цього, то в процесі обговорення треба розглядати не більш двох конструкцій, знаходити кращу з них і потім зіставляти з третьою. Кращі з двох останніх і будуть найбільш вдалим.

Проілюструємо сказане на прикладі рішення характерної задачі, яка задовольняє наступним умовам:

1. Технологія виготовлення виробу повинна включати вивчені операції;
2. Виріб повинен бути простим у виготовленні та придатним для використання.

При визначенні мети заняття акцентується увага на тому, щоб виготовлений виріб відповідав вимогам сучасного дизайну, своєму функціональному призначенню, форма та об'єм його були пропорційно пов'язані в конструкції, кожний елемент був виконаний оптимально, вибраний кращий спосіб оформлення та кольорового рішення.

Підчас вступного інструктажу студенти пропонують два-три варіанти її конструктивного рішення. Колективно обговорюють варіанти рішення, керівник визначає зі студентами, яке з рішень найбільш зручне для конструювання. Після того як конструкція вибрана, студенти виконують її замальовки в зошитах. Потім колективно обговорюють способи декоративного оздоблення виробу. З цією метою вивішується на дошці плакат з різними варіантами виробу, а поряд з ним зображення різноманітних за формою існуючих виробів, показані вироби аналогів або прототипів. У бесіді обговорюються особливості оздоблення, побудови орнаменту, стилізації форми, кольорового рішення виробу. Студентам пропонується доповнити робочий ескіз елементами декора, які відповідають призначенню виробу і використаних матеріалів, після виконання завдання пропонується розфарбувати ескізи. Розмальовані ескізи встановлюються біля дошки, із них вибираються найбільш вдалі за формою та оздобленням. Потім студенти виконують креслення деталей майбутнього виробу і виготовляють деталі за технологічною карткою.

Методика проектування базується на розумінні суті художньо-конструкторської діяльності як організованої та спрямованої на доцільне перетворення матеріально-предметного світу шляхом створення естетичного повноцінного середовища [1].

Тільки комплексна підготовка показує шлях до творчої діяльності, вчить дивитися вперед, прогнозувати майбутній розвиток художньо-конструкторських здібностей студентів відповідно до завдань, що ставить сучасний розвиток науки, техніки та мистецтва.

Таким чином, задачі творчого спрямування надають можливість зацікавити студентів в якості розробки і виготовлення виробу, розвивати творчий підхід, при цьому враховуючи особливості методики та окремі прийоми художнього конструювання, привчають студентів

до естетизації навколишнього середовища, розвивають художній смак і підвищують їх естетичну культуру.

Перспективність дослідження процесу розвитку художньо-конструкторських здібностей полягає в тому, що сучасна школа переходить на проектну методику організації трудового навчання, а це дає великі можливості для дослідників цього багатогранного питання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Знамеровська Н.П. Організація пошуково-конструкторської діяльності учнів при проектуванні об'єктів на уроках трудового навчання // II Міжнародна науково-практична конференція "Інноваційні технології в професійній підготовці вчителя трудового навчання: проблеми теорії і практики" (присвячена пам'яті академіка Д.О. Тхоржевського). – Полтава, Видавництво "Фірма "Техсервіс": Зб. наук. праць. – Вип 2. – 2007 р. – С.299–303.
2. Знамеровська Н.П. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь учнів у процесі трудового навчання: ХГУ, "Печатное слово". Информационно-методический журнал издательства ХГУ. – 2008. – №(4/29). – С.104-107.
3. Знамеровська Н.П. Художньо-конструкторська підготовка майбутніх фахівців // Таврійський вісник освіти. – Наук. метод. ж-л № 2. – Частина 2. – 2009. – С. 84–91.
4. Знамеровська Н.П. Художньо-конструкторський підхід у підготовці майбутніх майстрів виробничого навчання – естетичний початок їх творчої діяльності // Науково-методичне забезпечення діяльності сучасної професійної школи: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – 04 лютого 1994 року. – Львів, 1994. – 4.2. – К., 1994. – С. 122–123.
5. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. – К.: Рад. школа, 1983. – 94 с.
6. Моляко В.О. Психологична готовність до творчої праці. – К.: т-во "Знання", серія 7 "Педагогічна". – 1989. – № 9.

Гедвилло А.І., Знамеровская Н.П.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО КОНСТРУИРОВАНИЯ

В связи с новыми направлениями развития образовательных технологий, проблема формирования творческих способностей студентов выходит на новый уровень. И именно привлечение студентов к художественно--конструкторской деятельности соответствующего уровня позволит будущим специалистам решать производственные проблемы творчески, на научной основе.

Ключевые слова: эстетика, художественно-конструкторские способности, эстетическая образованность, дизайн, конструкторские задачи.

Gedvillo O.I., Znamerovskaya N.P.

DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF STUDENTS IN THE COURSE OF ART DESIGNING

In connection with new directions of development of educational technologies, the problem of formation of creative abilities of students leaves on new level. And attraction of students to art – design activity of corresponding level will allow the future experts to solve workplace issues creatively, on a scientific basis.

Key words: aesthetics, art-design abilities? esthetic erudition, design, design problems.